

Педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності з використанням інформаційних технологій.

Актуальність дослідження. Університет є основним центром для підготовки педагогічних кадрів, оскільки університетська програма поєднує в собі фундаментальність, безперервність та науково-дослідну роботу. Переваги університетської підготовки майбутнього вчителя в гармонійному поєднанні наукової і педагогічної діяльності студентів, що сприяє самостійному пошуку педагога, формуванню його творчої особистості. Ф.Н. Гоноблін наголошує, що передусім учитель виступає як організатор та активний учасник навчально-виховного процесу [1]. Тому підготовка майбутніх вчителів є актуальною проблемою у будь-які часи.

Аналіз дослідженості проблеми. Підготовка вчителя до професійної діяльності розглядалась у наукових працях психологів та педагогів різних поколінь (К.Д.Ушинський, П.П.Блонський, А.С.Макаренко, І.Г.Песталоцці, В.А.Сухомлинський, В.А.Кузнецова, Є.Н.Шиянов, та ін.) Соціальний аспект підготовки досліджували В.А.Богданова, В.С.Мухіна, В.А.Шаповалова, А.Т.Москаленко, В.Д.Гончарова та ін.

Психологічні особливості підготовки вчителів досліджували П.Я.Гальперін, Є.С.Волков, Б.Г.Ананьєва, Л.С.Виготський Н.В.Кузьміна, Д.Н.Узнадзе та ін.

Науково-теоретичні основи готовності майбутніх учителів досліджували (А.І.Щербаков, М.Н.Данилов, Н.В.Кузьміна, Н.Г.Кушков, С.І.Єршова та ін)

Професійна підготовка майбутнього вчителя досліджувалась у наукових працях: Т.І Койчевої , А.І.Піскунової, Н.В.Кузьміної, О.О.Абдулліної, А.М.Алексюка, С.І.Архангельського, Ю.К.Бабанського, В.М.Галузинського, В.О.Сластьоніна, М.І.Шкіля, А.І.Щербакова та ін.

Психолого-педагогічні аспекти підготовки вчителя висвітлено у дослідженнях О.М. Пехоти, В.В. Давидова, Н.В.Кічук, О.П. Рудницької, В.А.Семиченка, В.П. Безпалька , В.В. Чебишева та ін.

Формування змісту професійної підготовки досліджували Н.Ф.Тализіна, С.І. Архангельський, Г.П. Шишкін, Л.Н. Алексеева, Л.О.Романова та ін.

Р.С. Гурін у дисертаційному дослідженні [2] визначає готовність, як інтегровану якість особистості майбутнього вчителя, що виявляється, в підвищенні продуктивності мислення, розвитку пам'яті, навичок, розширенні і поглибленні знань за допомогою використання НІТ та їх засобів; в наданні можливості обирати способи дій, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій та прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у процесі інформатизації процесу навчання.

Т.І. Койчева у дисертаційному дослідженні розглядає інформаційно-комп'ютерну готовність учителя, як цілісну характеристику, що виявляє його спроможності використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійно-педагогічній діяльності та знаходить відбиток в його інтелектуальній, мотиваційній і предметно-практичних сферах [5].

М.Б.Євтух "у поняття підготовленості студентів до професійно-педагогічної діяльності включає такі критерії, як: глибокі наукові, спеціальні і педагогічні знання, відповідний рівень вихованості, загальнолюдську культуру і інтелігентність, педагогічну спрямованість, компетентність і діловитість, гуманістичну духовність, широку ерудицію і соціальну активність" [3].

Підготовка фахівців в університеті має бути спрямована на постійний ріст якості професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, на створення необхідних умов для успішної педагогічної діяльності.

Н.О.Єрошина у науковому дослідженні визначає умови як сукупність соціально-педагогічних і дидактичних обставин, наявність яких впливає на навчальний процес, дозволяє здійснювати управління ним, вести цей процес раціонально, відповідно до предметного змісту із застосуванням ефективних форм, методів, прийомів навчання [4].

Н.А.Бугасць педагогічні умови називає необхідними й достатніми обставинами, від яких залежить ефективність навчально-виховного процесу [6].

В.С.Волков зазначає , що у структурі професійної готовності учителя має бути наявна "мотиваційна готовність, що складає ядро, логічне обґрунтування особистості учителя, що визначає його соціальну і професійну позиції..."

Подання основного матеріалу. Аналіз досліджень із проблеми готовності вчителів до професійної діяльності, дає підстави для висновку, що на даному етапі ще недостатньо досліджена проблема готовності майбутніх випускників навчальних закладів до професійної діяльності в умовах інформатизації освіти. Емпіричні дослідження свідчать, що на даному етапі тільки 25 відсотків учителів використовують у своїй педагогічній діяльності інноваційні технології, або готові до застосування нових технологій навчання, а 75% - прагнуть за традиційними методиками. На основі аналітико-синтетичного аналізу досліджуваної проблеми можна виділити визначальні умови підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності:

- освіта студентів - основа професійної діяльності майбутніх фахівців;
- володіння сучасними інформаційними технологіями навчання;

- уміння використовувати комп'ютерні програми навчального призначення в своїй професійній діяльності; перебудова змісту навчання і всього навчального процесу з врахуванням нових досягнень науки і техніки;
- у зв'язку із впровадженням кредитно-модульної системи навчання - спрямованість на самостійне вивчення навчального матеріалу;
- постійне включення у навчальний процес інновацій - реорганізація навчального процесу в руслі сучасних реформ в галузі науки;
- фундаменталізація і системність знань;
- постійне самовдосконалення та підвищення професійної майстерності.

Суспільство на даному етапі потребує фахівця, готового до інноваційної діяльності. Тому завдання ВУЗів - підготувати вчителя, зорієнтованого у своїй професійній діяльності на використання різноманітних інноваційних технологій, в тому числі комп'ютерно – орієнтованих методичних систем навчання.

На думку Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю. у практиці підготовки педагогічних кадрів можна виділити такі напрями: «вдосконалення механізмів управління освітою на основі використання автоматизованих банків даних науково-педагогічного призначення, інформаційно-методичних матеріалів, а також комунікаційних мереж; - вдосконалення методології та стратегії добору змісту, методів і організаційних форм навчання, формування особистості учня в умовах інформатизації суспільства; - створення методичних систем навчання, орієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу учнів, формування вміння самостійно здобувати знання, здійснювати інформаційно-навчальну, експериментально-дослідницьку діяльність, різноманітні види самостійної діяльності та опрацювання даних; - створення та використання комп'ютерно - орієнтованих методик контролю навчальних досягнень учнів» [7].

Дослідження теоретичних аспектів функціонування системи підготовки майбутніх вчителів вказують на наявність серйозних суперечностей як у психолого-педагогічній теорії, так і в практиці формування спеціалістів. Дидактична система підготовки фахівців, що опирається на новітні інформаційні технології, здебільшого формується як моносуб'єктна. В основу такої системи покладено екстерналістська концепція підготовки педагогів. Принципи такої дидактики передбачають, що пізнавальна активність студента є результатом спланованого впливу факторів зовнішнього середовища. Основними перевагами такої дидактики вважається перевага інформаційно-просвітницьких технологій, а формування професійних якостей майбутнього спеціаліста відбувається за стандартизованими схемами з дотриманням жорстко формалізованих норм.

Разом з тим підготовка майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах має здійснюватись на основі принципу педагогічного впливу. В такому середовищі студент постає як суб'єкт педагогічного процесу. Не відмовляючись від впровадження новітніх інформаційних технологій в педагогічний процес, проте слід відвести їм принципово нову роль. Сучасні інформаційні методики розглядаються як окремі ланки складного педагогічного процесу формалізованого у педагогічному проекті. Побудова педагогічних проектів дозволяє дібрати педагогічно виважені зміст та систему управління навчальним процесом. Проблема побудови педагогічної моделі підготовки фахівця ускладнюється високим ступенем невизначеності обставин, в яких реалізовуватиме власний потенціал майбутній фахівець. Вища школа перебуває на етапі зламу, коли необхідно переглянути теоретичні основи дидактики вищої школи. Нівелювання репродуктивного стилю підготовки фахівців є фактично відмовою від дидактичної системи що склалась за три століття розвитку цивілізації. Сучасна педагогічна парадигма передбачає домінування інтеграційних процесів, які і повинні стати основою нової дидактики.

Операційний рівень готовності сьогоденного учня до роботи із комп'ютерними технологіями визначається якістю вмінь, знань і навичок, сформованих умовами проживання в комп'ютеризованому суспільстві. Така соціально-інформаційна підготовка студента забезпечує формування окремих компонентів алгоритмічного мислення, та не дає можливості сформувати повноцінне системне мислення. Це завдання може бути вирішене тільки в процесі цілеспрямованого педагогічного впливу.

В основу сучасної дидактики постає парадигма саморозвитку студента на основі особистісно-центрованої системи професійного формування. Інформаційна революція вищої школи формує і вимоги до цілей і завдань професійної педагогіки і принципів формування навчального середовища, в якому допустимі динамічні зміни, викликані життєдіяльністю фахівця. Педагогічні виміри, проведені у студентських групах, вказують на високий мотиваційний потенціал до комп'ютерних технологій на початковому етапі їх впровадження в навчальний процес. Підтримати заявлений високий рейтинг такого навчання можна, тільки забезпечивши доступ до високоефективних технологій опрацювання навчального матеріалу.

Одним із шляхів реалізації такого навчання є використання комп'ютерно–орієнтованих завдань. Комп'ютерно-орієнтоване завдання – це завдання, змістова частина якого виконується з використанням програмних засобів. Повноцінне комп'ютерно–орієнтоване завдання складається із кількох компонентів: - визначення дидактичної цілі завдання; - визначення засобів інформаційних технологій, що будуть використані в ході виконання завдання; - інформаційний масив що підлягає опрацюванню засобами заявлених технологій; - контроль за діями виконавця, та пов'язана з ним підсистема корекції дій; - інтерпретація отриманих результатів. В завданнях, що відповідають описаній структурі, адекватно описуються формалізовані завдання з гуманітарних дисциплін та економіки.

Комп'ютерними засобами реалізації таких завдань можуть бути як стандартні пакети операційної системи, так і спеціалізовані середовища. У практиці роботи частіше зустрічаються укорочені варіанти комп'ютерно-орієнтованих завдань. Реалізація контролю та корекції дій вимагає відповідної підготовки комп'ютерно-орієнтованих засоби виконання завдання, тому виконання контролю та корекції дій в основному покладається на вчителя.

Вчитель оцінює кожне запропоноване комп'ютерно-орієнтоване завдання як цілісний дидактичний елемент в стратегічній грі із невизначеністю, яка є адекватна стану відсутності знань. Оскільки кожне правильно сформоване завдання це і елемент навчального матеріалу, поєднаний із алгоритмом його опрацювання, то освоєння таких елементів однозначно формує компоненти знань.

Фахова підготовка вчителя формує в нього той інтелектуальний потенціал, на базі якого і формалізуються компоненти комп'ютерно-орієнтованих завдань. Мотивація учнівської діяльності при використанні запропонованих завдань опирається на елемент новизни у діях учня. Про те цей тимчасовий фактор поступово замінюється на більш дієвий – усвідомлене розуміння нових можливостей у власних діях.

На підставі результатів серії апробацій комп'ютерно-орієнтованих завдань можна стверджувати, що формування у майбутнього вчителя навички з підготовки таких завдань є одним із шляхів підвищення ефективності навчального процесу в школі. Правильно поставлена дидактична ціль і професійно дібраний інформаційний масив, на основі якого будується завдання, є основою актуалізації пізнавальної діяльності учнів. Інформаційний масиву в більшості завдань для студентів гуманітарних спеціальностей носить явно виражений міжпредметний характер. Це додаткове ускладнення дидактичної цілі, може призводити до протилежних результатів у мотивації учня в залежності від його індивідуальної готовності до сприйняття поданого матеріалу.

В стандартах підготовки фахівця гуманітарного профілю не передбачають вивчення засобів програмування на рівні, достатньому для створення власних прикладних пакетів і спеціалізованих середовищ, придатних для опрацювання навчального матеріалу. Проте включення до змісту методичної підготовки вимог оволодіння комп'ютерно-орієнтованими завданнями є одним із шляхів залучення майбутніх вчителів до творчого педагогічного пошуку.

Тенденції розвитку сучасної школи явно вказують на зміну технологій проведення педагогічних вимірювань рівня досягнутих результатів. Впровадження в практику роботи вчителя гуманітарного профілю тестових завдань – один із пріоритетів сучасної освіти. Використання комп'ютерно-орієнтованих завдань є одним із шляхів реалізації поставлених пріоритетів.

Пошуки універсальних методів підготовки фахівців з використанням комп'ютерно-орієнтованих технологій навчання можуть призводити і до негативних результатів, це відбувається тоді, коли ігнорується психологічні особливості підготовки фахівця, досвід попередників, або сліпо впроваджуються мало апробовані технології західних держав.

Відхід від виключно тестових технологій, реалізованих у комп'ютерних навчальних проектах, і залучення інтегрованих комп'ютерно-орієнтованих завдань може стати дидактичною основою впровадження новітніх інформаційних засобів, спрямованих на формування повноцінного системного мислення випускника сучасної школи.

Висновки.

Проблема готовності вчителя до використання комп'ютерних технологій в навчальному процесі розглядається у багатьох наукових дослідженнях. Досвід впровадження НІТ описано у педагогічній літературі та періодичній пресі. Та системного дослідження в галузі формування педагогічних умов підготовки вчителя до роботи із комп'ютерно-орієнтованими завданнями досі не проводилось. Процес інформатизації освіти є домінуючою тенденцією розвитку сучасного українського суспільства, а тому вимагає посиленої уваги та глибокого дослідження.

Екстерналістська концепція підготовки педагогів, як основа сучасної дидактики вищої школи, інтенсивно впроваджується в процес формування майбутніх спеціалістів здебільшого під тиском західних педагогічних шкіл. Зближення освітянських концепцій вимагає осмислення і аналітичного дослідження.

Реалізація сучасних освітянських проектів побудованих на принципах педагогічного впливу, дозволяє дібрати педагогічно виражений зміст підготовки фахівця на основі сучасних інформаційних технологій.

Одним із шляхів формування вискоєфективних технологій опрацювання навчального матеріалу є впровадження в систему роботи вчителя комп'ютерно-орієнтованих завдань. Пропонована структура таких завдань формувалась в процесі тривалого експериментального дослідження. Центральне місце в концепції впровадження комп'ютерно-орієнтованих завдань займає інтелектуальний потенціал вчителя. Використання таких завдань носить явно виражений інтегративний характер, що посилює актуалізацію пізнавальної діяльності учня. Формування достатнього рівня методичної підготовки молодого спеціаліста в сфері використання комп'ютерно – орієнтованих завдань відкриває для нього нові шляхи для творчого педагогічного пошуку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоноблин Ф.Н. О педагогических способностях / Вопросы психологии личности. – М.: Учпедгиз, 1960. – С.117-123.
2. Гурін Р.С. Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи 13.00.04 – теорія і

методика професійної освіти Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук . Одеса – 2004 .

3. Євтух М.Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та Вузі. Зб. наукових праць. - Рівне. Волинські обереги, 2002. -276 с. (с.170)

4. Ерошина Н.А. Дидактические условия управления самостоятельной учебной деятельностью студентов педагогических вузов. Автореферат дисс...канд.пед.наук. / 13.00.01. – ЛГУ Липецк. – 2001. – 22 с.

5. Койчева Т.І. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як тьюторів для системи дистанційної освіти: Дисерт. канд. пед. наук: 13.00.04-теорія і методика професійної освіти. - Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського. – Одеса, 2004. – 304 с.

6. Бугаєць Н.А. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до роботи з сім'єю учня: Автореферат дис. канд. пед. наук: 13.00.04 (теорія і методика професійної освіти). Харківський педуніверситет ім. Г.Сковороди – Харків, 2002. – 18 с.

7. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти. –Вінниця: ООО «Планер», 2005, -366с.